

N. I. Lytvyn, O. V. Boretska, O. V. Soiko. COMPLEX PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL REHABILITATION OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS BY MEANS OF SENSORY INTEGRATION.

The article deals with the conduction peculiarities of complex psychological and pedagogical rehabilitation of children with special needs by means of sensory integration. The results of previous scientific researches, which grounded the importance of sensory integration for the development of children with psychophysical disorders, have been highlighted. Of particular interest are the processes of synthesis of approaches and models that we observe in the social rehabilitation centers work for children with disabilities. The theoretical and methodological comprehension of the practical experience of social institutions in this field from the standpoint of the system-synergetic paradigm brings us to the new concept of «rehabilitation systemology» that operates in the semantic field of multidisciplinary science – «rehabilitology», which functions at the junction of correctional pedagogy, psychology, medicine, social work, etc. Sensory integration offers a new understanding of child behavioral disorders causes and introduces new strategies of improving the attention concentration, motivation and communication. Special training is required to conduct sensory integration therapy sessions. Special pedagogue, due to the observation method and questionnaires, diagnoses the actual level of a child development, motor skills and peculiarities of the sensory information processing. Further, based on these results, develops a program of work with a child, with a list of exercises to perform at home. Different equipment is used for classes: roller boards, various swings, balancers, sensory stockings, woven sensory vests, etc. Thanks to the sensory integration therapy, a child is able to create self comfortable conditions that will help to deal with the problem situation. It has been proved that complex combination of psychological, pedagogical and medical measures in creation of a unified enriched pedagogical environment has a synergistic effect - the effectiveness of complex influence significantly exceeds the total effectiveness of the same measures in the case of their separate use.

Key words: complex psychological and pedagogical rehabilitation, social rehabilitation, rehabilitology, sensory information, sensory activity, "sensory room", sensory correction, sensory integration.

УДК 159.922+340.6-047.37

Л. І. МАГДИСЮК, Б. В. ПАВЛОВА

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У СУДОЧИНСТВІ

Стаття присвячена висвітленню процедури проведення та аналізу видів судово-психологічної експертизи. Визначено спільні і відмінні характеристики, які присутні у кожному із видів експертизи, етапи її проведення для надання достовірної інформації психологом-експертом у суді. Описано основні завдання судово-психологічної експертизи, яке значення вона відіграє у досудовому слідстві та наскільки приймається до уваги під час прийняття рішення судом. Проаналізовано причини призначення судово-психологічної експертизи судом, використання певного блоку судових експертиз. Встановлено, що ефективна оцінка психологом емоційних станів свідка, підсудного залежить не тільки від досвіду самого психолога, але й від обсягу інформації у матеріалах кримінальної справи, яку надає представник правоохоронних органів.

Ключові слова: судово-психологічна експертиза, підекспертний, афект, психологічний стан, емоційний стан, індивідуально-психологічні особливості, правопорушник, судовий процес, судочинство, соціально-психологічні особливості.

Статья посвящена освещению процедуры проведения и анализа видов судебно-психологической экспертизы. Определены общие и отличительные характеристики, которые присутствуют в каждом типе, этапы реализации для предоставления достоверной информации психологом-экспертом в суде. Описываются основные задачи

судебно-психологической экспертизы, какое значение она играет в досудебном расследовании и как она принимается во внимание при принятии решения судом. Проанализированы причины назначения судебно-психологической экспертизы судом, использование определенного блока судебных экспертиз. Установлено, что эффективная оценка психологом эмоциональных состояний свидетеля, зависит не только от опыта самого психолога, но и от количества информации в материале уголовного дела, предоставленного представителем правоохранительных органов.

Ключевые слова: судебно-психологическая экспертиза, субэксперт, привязанность, психологическое состояние, эмоциональное состояние, индивидуальные психологические особенности, правонарушители, судебные процессы, судебные разбирательства, социально-психологические особенности.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день проведення експертизи психологом, зокрема, судово-психологічної експертизи є досить актуальним. Не вистачає спеціалістів цієї галузі у судочинстві, хоча ця галузь психології досить стрімко розвивається і співпрацює з правоохоронними органами. Результати судово-психологічних експертиз використовуються судом при ухваленні рішення по справі. Зокрема, правоохоронці за власною ініціативою залучають спеціалістів психологів до співпраці, для перевірки отриманої інформації у ході слідства, і досить часто, психологи не готові до такої співпраці, оскільки мають досить малий досвід роботи у даній сфері.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженнями у сфері судової психології займаються багато зарубіжних та вітчизняних вчених. Варто сказати, що на наших теренах, це досить нова дисципліна, і як наслідок, проблема судово-психологічної мало розглядається. Проте, історичний шлях встановлення судово-психологічної експертизи в Україні розпочався ще у 1902 році з праць В. Бехтерева. У його роботах виконана спроба простежити конкретну процедуру проведення цього виду експертизи. Пізніше у 1907 році, за ініціативи того ж В. Бехтерева та Д. Дриля було створено Психоневрологічний інститут, у якому вперше почав викладатися курс судово-психологічної експертизи. У 1928 – 1929 роках точилися суперечки навколо проблеми злочинності, дослідження особистості злочинця, і у 1929 році ця проблема висвітлювалась у праці А. Брусиловського «Судово-психологічна експертиза. Її предмет, методика та межі». Варто зазначити, що судово-психологічна експертиза переживала своє друге зародження у післявоєнний період – 60 роки ХХ століття. У наступному десятилітті у багатьох вишах почалося викладання юридичної, судової психології, а також, як спеціальний курс викладалася судово-психологічна експертиза. З 1980 року і до сьогодні, дійсний методичний лист «Призначення та проведення судово-психологічної експертизи». Він став нормативною базою у кримінальному процесі, коли потрібно провести будь-який вид психологічної експертизи.

Формулювання цілей статті. Провести теоретичний аналіз судово-психологічної експертизи, її видів, етапів проведення для надання інформації психологом-експертом у суді. Заохочення співпраці психологів та правоохоронних органів для більш валідних результатів під час ведення досудового слідства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш за все, за відносно не великий період розвитку, судово психологічна експертиза, уже має своє теоретичне обґрунтування і є науково-практичною галуззю. Даний вид експертизи базується на знаннях із загальної психології, соціальної та вікової психології, юридичної психології, на правових засадах нашої держави. Також, психологи, які проводять судово-психологічну експертизу системно використовують методи діагностики запозичені з клінічної, загальної, диференціальної психології, психолінгвістики, психофізіології. Зрозуміло, що об'єктом судово-психологічної експертизи є підекспертна особа, її поведінка у певній юридично значимій ситуації. Діяльність і психічна діяльність суб'єкта, закономірності і структура перебігу діяльності, шляхи і методи її дослідження є предметом судово-психологічної експертизи (СПЕ) [4].

Важливим є питання про призначення судово-психологічної експертизи, адже, воно повинне нести обґрунтований і доцільний характер і характеризуватися такими умовами:

1. Відносно підекспертного не має сумнівів щодо його психічного здоров'я.
2. Під час самого процесу проведення СПЕ не виявлено будь-яких психічних розладів у суб'єкта.

3. Коли виявлено будь-які психічні розлади у підекспертного, але вони зовсім не вплинули на здатність правильно сприймати і усвідомлювати свої дії, емоції, поведінку та керувати ними.

4. Якщо психолог під час проведення судової експертизи виявляє досить високі відхилення у психіці досліджуваного, то усі матеріали справи передаються іншій компетентній особі – психіатру [7].

Залежно від ситуації, яка потребує судово-психологічної експертизи, виділяють такі її види:

- судово-психологічна експертиза емоційних станів;
- судово-психологічна експертиза соціально-психічних особливостей членів злочинної групи;
- судово-психологічна експертиза визначення здатності неповнолітніх правопорушників усвідомлювати значення вчинених ними дій;
- судово-психологічна експертиза індивідуально-психологічних особливостей особистості;
- посмертна судово-психологічна експертиза;
- психолінгвістична експертиза;
- судово-психологічна експертиза потерпілих у справах про сексуальні злочини [3].

Зрозуміло, що кожен із вище перелічених видів експертиз характеризується певною послідовністю проведення, конкретними відмінностями. Тому, досить важливо, розуміти самому психологу, як правильно провести той чи інший вид судово-психологічної експертизи, адже, її результати використовуються судом при встановленні певного вироку підекспертному [3]. Судово-психологічна експертиза емоційних станів має місце тоді, коли потрібно кваліфікувати дії підекспертного або підсудного як ті, котрі вчинені у стані душевного хвилювання, тобто, фізіологічному стані афекту. Зрозуміло, якщо психолог переконає у цьому суд, то це виступатиме пом'якшуючою обставиною у ході слідства для підсудного. Варто зазначити, що у психології поняття "афект" означає короточасний емоційний стан, що супроводжується певними відхиленнями від "норми" поведінки, прояву емоцій, психологічної включеності. Цей стан може виникнути у ситуації конфлікту між особами, будь-якій екстремальній ситуації. Існують певні інформативні ознаки, котрі допоможуть психологу зрозуміти чи дійсно перебував підекспертний у такому емоційному стані під час вчинення конкретної дії:

1. афективна звуженість свідомості (концентрації уваги лише на певному подразнику, фрагментація сприйняття зовнішнього оточення). У такий період свідомість досліджуваного характеризується насиченістю образи, гніву, зниженням орієнтації в середовищі, відсутність реакції на такі подразники: крик, вигляд крові тощо;

2. порушення поведінки та діяльності (імпульсивність чи притупленість поведінки; не характерна для підекспертного діяльність);

3. вегетативні реакції та рухові прояви (порушення саморегуляції функцій організму: серцево-судинна, дихальна, рухова. Порушення рухів: стрімкість, рухливість і навпаки – млявість. Часте чи сповільнене дихання, реакції шкірних покривів – почервоніння, збліднення) [8].

Ефективна оцінка психологом емоційних станів свідка, підсудного залежить не тільки від досвіду самого психолога, але й від обсягу інформації у матеріалах кримінальної справи, яку надає представник правоохоронних органів. Встановлення неформальних лідерів злочинного угруповання, розкриття форм зв'язку між членами групи під час підготовки злочину, скоєння злочину, встановлення структури злочинного угруповання, визначення ролі кожного із учасників угруповання займається судово-психологічна експертиза соціально-психічних особливостей членів злочинної групи. Даний вид експертизи призначається в період попереднього слідства. Експерт-психолог здатний дати висновок про ступінь впливу

злочинної групи на кожного із її учасників, визначити найбільш типові форми взаємодії між ними. При аналізі організованої злочинної групи, психолог перш за все повинен визначити певний ступінь її антисоціальної спрямованості, цілі, мотиви, принципи, чим керується дана злочинна організація [3].

Під час проведення судово-психологічної експертизи стосовно неповнолітніх правопорушників, важливим є визначення ступеня розуміння, усвідомлення ними скоєного. А під час такого дослідження досить часто у неповнолітніх проявляються різноманітні ознаки відставання у психічному розвитку, а це в свою чергу, впливає на розуміння скоєного ними. Тому, головним завданням психолога під час проведення даного виду експертизи є встановлення таких характеристик:

- визначення рівня інтелектуального та емоційно-вольового розвитку підлітка;
- визначити індивідуально-типологічні особливості особистості підлітка;
- визначити мотиваційні лінії поведінки, які дозволять розкрити внутрішню картину злочину;
- ретельно проаналізувати рівень самосвідомості досліджуваного [5].

Важливим є те, що психолог повинен опрацювати інформацію про умови життя підлітка, правосвідомість, самооцінку, виховання, захоплення, оточення. Також, важливу інформацію для слідства несуть ті характеристики, які психолог може визначити за допомогою методу інтерв'ю. Тобто, мета вчинення даного правопорушення підлітком, співвідношення мети і засобів досягнення, які загалом використовує підсудний підліток. І зокрема, стійкість мети і її визначеність під час скоєння певного злочину [5, с. 187].

Для судово-психологічної експертизи індивідуально-психологічних особливостей особистості характерне складання психологом психологічного портрету злочинця, яке, в свою чергу, допоможе зрозуміти психологічний механізм вчинення даного правопорушення, і як наслідок – правильно прийняти рішення судом по даній справі.

Даний вид СПЕ проводиться за певних обставин, до яких відносимо наступні ситуації:

- коли під час дослідження психологом матеріалів справи, виникають сумніви про особу підсудного;
- коли потрібен аналіз мотивації, мотивів поведінки підсудного, як важливих обставин, що характеризують особу підсудного;
- коли необхідно дослідити конкретні чи окремі психологічні особливості підсудного. До таких відносимо: імпульсивність, характер розумових рішень, ригідність, поведінку, тощо;
- коли необхідно певною мірою інтерпретувати окремі дії досліджуваного з урахуванням його окремих індивідуально-психологічних характеристик [6, с. 86-89].

Посмертна судово-психологічна експертиза перш за все проводиться стосовно осіб, котрі вчинили самогубство і коли потрібно розмежувати поняття самогубства і смерті в результаті нещасного випадку. Також необхідність проведення посмертної СПЕ може виникати і під час розслідування справ різних категорій, наприклад, самогубство військовослужбовця, відповідно цим повинен займатися військовий психолог [2].

Зрозуміло, що об'єктом даного виду експертизи є загибла особа і ця експертиза вирішує такі завдання:

- дослідження особистості загиблого, його індивідуальні та психологічні характеристики;
- дослідження психологічного стану загиблого під час скоєння суїциду, що передувало обставинам його смерті і чи, можливо, що саме ця обставина спровокувала самогубство;
- якщо виявлено психологічний стан, який спровокував вчинення суїциду, то потрібно дослідити причини і умови розвитку цього стану у загиблого [2].

Важливим є те, що фахівці цього напрямку визначили, що даний вид судово-психологічної експертизи є найбільш складним та відповідальним, бо психолог не має можливості провести очне дослідження матеріалів справи. З цього виділяємо наступне: матеріали справи даного виду експертизи повинні містити не лише свідчення оточуючих,

близьких та рідних загиблого, а й його листи, записні книги, щоденники тощо. Психолог, досліджуючи ситуацію вчинення суїциду, повинен розуміти, що саме самогубство може мати парадоксальний характер вчинку. Тобто, загиблій саме так бачив вихід із, наприклад, важкої конфліктної ситуації, суперечки чи навіть помсти за кривду на рахунок нього [2].

Об'єктом дослідження психолінгвістичної експертизи є письмові документи в певній кримінальній справі. Також, даний вид судово-психологічної експертизи займається дослідженням встановлення авторства (почерковознавча експертиза). Досить цікавим є те, що експерти-психолінгвісти мають можливість встановити автора і друкованого тексту, а це вони можуть зробити, коли досліджують емоційний стан, індивідуальні характеристики даного тексту, порівнюючи його з певними примірниками. Це досить складний вид експертизи, проте, він досить актуальний у нашій країні, отже, є досить кваліфіковані психолінгвісти, психологи, котрі займаються цим видом судової експертизи. До основних ознак мови, які вивчаються психологом у процесі психолінгвістичної експертизи належать: звукові особливості (характерні для усного мовлення, є досить інформативними: вивчаємо темп, емоційність мовлення); семантико-граматичні (вибір слів, конструкцій, характер їх виконання; міра виразності, організованість, правильність тексту); категоріальні (спеціальні, територіальні, вікові, національні). Цей вид експертизи проводять після почерковознавчої і її результати також використовуються судом як докази по матеріалах справи [1].

Виокремлюють судово-психологічну експертизу потерпілих у справах про сексуальні злочини. Існують певні підстави для призначення даного виду експертизи: малолітній вік та неповноліття; відомості про "провокуючу поведінку"; непослідовність, суперечливість показань усіх осіб, котрі причетні до скоєння даного злочину. Об'єктом даного виду СПЕ виступають такі особи: чоловіки, жінки, малолітні, неповнолітні жертви статевих злочинів. Тому до компетенції даного виду експертизи відносять оцінку своїх дій під експертного, який здатний психічно-здорово мислити, характер та оцінку злочинних дій, рівень здатності потерпілих чинити опір під час даної конкретної ситуації, дослідження інтелектуальних здібностей та індивідуально-психологічних особливостей. Щоб якісно вирішувати питання по даному виду експертизи, потрібно ретельно зібрати усі матеріали, котрі доступні слідству, зібрати максимум інформації про поведінку постраждалих (можливо, провокуючу поведінку) та поведінку гвалтівника. Проте, важливим під час проведення збору вище перерахованої інформації є необхідність виключення психологічно-травмуючих впливів на досліджуваних осіб.

Висновки з даного дослідження та перспективи проведення подальших розвідок.

На основі визначеної мети, котра полягала у дослідженні усіх складових судово-психологічної експертизи та залучені психологів і правоохоронців до спільної діяльності, було розкрито етапи проведення кожного із видів судово-психологічної експертизи. Охарактеризовано можливі шляхи співпраці під час досудового слідства між психологами та представниками правоохоронних органів, судочинства. На сьогоднішній день є досить важливою така співпраця, оскільки, це дозволить вдосконалювати як правову, судову так і психологічну служби в Україні. Подальші дослідження проблеми судово-психологічної експертизи вбачаємо в аналізі шляхів вдосконалення і валідації видів даної експертизи.

Список використаних джерел

1. Абрамов В. А. Медична психологія : навч. посіб. для самопідготовки студентів / Центр. метод. кабінет з вищ. мед. освіти; Донец. держ. мед. ун-т ім. М. Горького / В. А. Абрамов, – Донецьк : Каштан, 2003.
2. Бедь В. В. Юридична психологія : навч. посіб. / В. В. Бедь. – Львів : Нов. Світ, 2002.
3. Експертизи в судовій практиці / за заг. ред. В. Г. Гончаренка. – Київ : Юрінком Інтер, 2004.
4. Кикоть В. Я. Юридическая психология / В. Я. Кикоть, В. Ю. Рыбникова. – М. : Закон и право, 2006.

5. Кудрявцев И. А. Судебно-психологическая экспертиза / И. А. Кудрявцев. – М. : Юрид. лит. – 187 с.
6. Магдисяк Л. І. Методи роботи практичного психолога у суді / Л. І. Магдисяк, Б. В. Павлова // Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej Naukowo Praktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii. (30.01.2018). – Warszawa : Wydawca : Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2018. – S. 86–89.
7. Магдисяк Л. І. Судово-психологічна експертиза в системі судової психології / Л. І. Магдисяк, Б. В. Павлова // Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej Naukowo Praktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii. (30.11.2017). – Warszawa : Wydawca : Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2017. – S. 104–106.
8. Панасюк А. Ю. Судебная психология : избр. лекции. – М. : Норма, 2007.

References

1. Abramov V. A. Medy'chna psy'xologiya : navch. posib. dlya samopidgotovky studentiv / Centr. metod. kabinet z vy'shh. med. osvity; Donecz. derzh. med. un-t im. M. Gor'kogo / V. A. Abramov. – Donecz'k : Kashtan, 2003.
2. Bed' V. V. Yury'dy'chna psy'xologiya : navch. posib. – L'viv : Nov. Svit, 2002.
3. Eksperty'zy' v sudovij prakty'ci / za zag. red. V. G. Goncharenka. – Kyiv : Yurinkom Inter, 2004.
4. Kikot' V. Ya. Yury'dy'chna psy'xologiya (z osnovamy' zagal'noyi ta social'noyi psy'xologiyi) / V. Ya. Kikot', V. Yu. Ry'bny'kova. – M., Zakon i pravo, 2006.
5. Kudrjavcev I. A. Sudebno-psihologicheskaja ekspertiza / I. A. Kudrjavcev. – M. : Jurid. lit. – 187 s.
6. Magdy'syuk L. I. Metody' roboty' prakty'chnogo psy'xologa u sudi / L. I. Magdy'syuk, B. V. Pavlova // Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej Naukowo Praktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii. (30.01.2018). – Warszawa : Wydawca : Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2018. – S. 86–89.
7. Magdy'syuk L. I. Sudovo-psy'xologichna eksperty'za v sy'stemi sudovoyi psy'xologiyi / L. I. Magdy'syuk, B. V. Pavlova // Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej Naukowo Praktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii. (30.11.2017). – Warszawa : Wydawca : Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2017. – S. 104–106.
8. Panasjuk A. Ju. Sudebnaja psihologija : izbr. lekcii / A. Ju. Panasjuk. – M. : Norma, 2007.

L. I. Mahdysiuk, B. V. Pavlova. PECULIARITIES OF APPLYING THE JUDICIAL-PSYCHOLOGICAL EXAMINATION IN LEGAL PROCEEDINGS.

The article is devoted to the coverage of the procedure of conducting and analyzing the types of judicial-psychological examination. The common and distinct characteristics that are present in each type of examination, the stages of its implementation for providing reliable information by a psychologist-expert in court are determined in the article. The types of judicial-psychological examination are outlined: judicial-psychological examination of emotional states; judicial-psychological examination of socio-psychological peculiarities of members of a criminal group; judicial-psychological examination of determining the ability of juvenile offenders for realizing the significance of their actions; judicial-psychological examination of individual psychological peculiarities of personality; post-mortem judicial-psychological examination; psycholinguistic expertise; judicial-psychological examination of victims in cases of sexual offenses.

The main tasks of judicial-psychological examination, the significance it plays in pre-trial investigation and how it is taken into account when making a decision by a court is described. Reasons for prescribing the judicial-psychological examination by a court and usage of a certain block of judicial examinations are analyzed.

It was established that an effective assessment by the psychologist of the emotional states of the witness and the defendant depends not only on the experience of the psychologist himself but also on the amount of information in the criminal case file provided by a representative of the law enforcement authorities. It is determined that for judicial-psychological examination of individual psychological characteristics of personality is the psychological composition of the psychological portrait of the offender, which, in its turn helps to understand the psychological mechanism of committing the offense.

Key words: *judicial-psychological examination, psychological state, emotional state, individual psychological features, offender, trial, legal proceedings, socio-psychological peculiarities.*

УДК 613.86

Н. В. ОКСЕНТЮК

ПРОБЛЕМА ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Стаття присвячена аналізу проблеми психічного здоров'я у Європі та заходів, запроваджених державними органами та організаціями різних рівнів у ЄС. Психічне здоров'я є станом добробуту з можливістю реалізації власного потенціалу, коли людина здатна впоратись із звичайними напруженнями життя, може працювати продуктивно та плідно, і може вносити свій внесок у свою спільноту. Статистичні дані свідчать, що стан психічного здоров'я населення у світі, зокрема, ЄС та Україні, є поганим і потребує об'єднаних зусиль і негайних обширних заходів. Тому ЄС були зроблені значні зусилля для поліпшення психічного здоров'я населення, які включають різноманітні програми з профілактики та запобігання психічних розладів.

Ключові слова: *психічне здоров'я, благополуччя, психотерапевтична допомога, запобігання психічним розладам, ВООЗ, план дій.*

Статья посвящена анализу проблемы психического здоровья в Европе и мероприятий, введенных государственными органами и организациями различных уровней в ЕС. Психическое здоровье является состоянием благополучия с возможностью реализации собственного потенциала, когда человек способен справиться с обычными напряжениями жизни, может работать продуктивно и плодотворно, и может вносить свой вклад в сообщество. Статистические данные свидетельствуют, что состояние психического здоровья населения в мире, в частности, ЕС и Украины, является плохим и требует объединенных усилий и немедленных обширных мероприятий. Поэтому ЕС были предприняты значительные усилия для улучшения психического здоровья населения, которые включают различные программы по профилактике и предотвращению психических расстройств.

Ключевые слова: *психическое здоровье, благополучие, психотерапевтическая помощь, предотвращение психическим расстройствам, ВОЗ, план действий.*

Постановка проблеми. Всесвітня організація охорони здоров'я визначає психічне здоров'я (ПЗ) як стан благополуччя, у якому людина реалізує свої здібності, може протистояти звичайним життєвим стресам, продуктивно працювати і робити внесок в свою спільноту (Всесвітня організація охорони здоров'я) [3]. У цьому сенсі ПЗ є ключовим фактором соціальної згуртованості, економічного прогресу і стійкого розвитку. Включення ПЗ у освітню політику вивільняє великі соціальні ресурси для добробуту, пізнавальних, емоційних та соціальних навичок («психічний капітал») з подальшими позитивними